

CONLUCRAREA INSTITUȚIEI DE EDUCAȚIE TIMPURIE CU FAMILIILE DIN CARE PROVIN COPII CU DEFICIENȚE AFECTIVE

**NINA SACALIUC, conferențiar universitar, doctor
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *The article focuses on the ways in which the early education institution and the families with children having educational disabilities can collaborate. The specific psychological climate of the family is highlighted, this climate having a decisive impact on the child's emotional state, that influences his future attitude towards other people, towards himself. The difficulties faced by parents in the education of children with emotional deficiencies and the valuable indications that these families must follow are described.*

Keywords: *cooperation, children with emotional deficiencies, the institution of early education, behavior, psychological climate, emotional knowledge*

Familia prezintă izvorul de transmitere copilului a experienței socio-istorice și, în primul rând, a experienței emoționale, a relațiilor reciproce dintre oameni.

Ca mediu afectiv, familia are un rol esențial. Ea este „școală a sentimentelor”, oferind copilului o gamă diversă de trăiri și experiențe afective. Aici învață să iubească și să fie iubit, să realizeze acomodări și adaptări afective; aici se confruntă cu stări de frustrare sau de gelozie, dobândind treptat controlul asupra propriilor stări afective. Toate acestea constituie ceea ce specialiștii au numit-o formă de „cunoaștere emoțională”, care asigură evoluția normală a copilului.

Deci, mediul familial reprezintă cadrul în care se desfășoară acțiunea educativă a familiei. Numai în familie copilul simte deplina participare, atenție, înțelegere, bunătate fără de care el nu va trăi o viață adevărată. Cel mai mult copiii au nevoie de susținere emoțională din partea familiei.

Atmosfera de înțelegere reciprocă din familie, cultura pedagogică a părinților contribuie la dezvoltarea calităților sociale și morale ale copilului. Conflictele din sânul familiei, ignorarea intereselor, trebuințelor lui, îi pot provoca, după părerea medicilor, trăiri negative care constituie factori ce favorizează apariția nevrozelor [1, p. 35].

Familia, climatul ei psihologic specific, dispoziția emoțională a membrilor ei, are o influență decisivă asupra stării afective a copilului, adică asupra stării sale psihice, de care depinde viitoarea lui atitudine față de realitatea inconjurătoare, de alți oameni, de sine însuși.

Prin deficiențe afective înțelegem stările afective negative ale copilului, care pot avea cauze diferite, ca suferința morală provocată de insucces într-o oarecare activitate, în special când e executată în condiții de rivalitate, de întrecere; repulsia resimțită față de anumite alimente, pe care este, totuși, nevoit să le consume; nemulțumirea provocată de reglementarea prea severă a vieții la grădiniță. Însă cele mai accentuate și mai stabile trăiri afective negative apar în cazurile în care copilul nu este satisfăcut de atitudinea celor din jur față de el, mai ales a educatorilor și a sămașilor săi. Caracterul acut și durată mare a acestor trăiri pun în evidență importanța deosebită ce o au pentru copil relațiile reciproce favorabile dintre el și cei din jur. Copilului care nu reușește să stabilească asemenea relații, ele îi apar și mai pline de atracție, ceea ce duce la agravarea trăirilor sale negative, în spatele cărora, după cum susține psihologul L.I. Bojovici, „se află lumea trebuințelor copilului – a năzuințelor, dorințelor, intențiilor lui strâns împletite între ele și raportate la posibilitățile de realizare a lor” [3, p. 63].

Sentimentul nemulțumirii copilului, trăit de un anumit caracter al relațiilor sale reciproce cu cei din jur, se manifestă sub forma unor trăiri variate, cum sunt: complexul de inferioritate, amărăciunea, mânia, ura ș.a. Uneori aceste trăiri își găsesc o expresie pregnantă și spontană: prin mimică, vorbire, poză, mișcări, gesturi ș.a. Însă ele se pot manifesta și altfel, de exemplu, prin anumite acțiuni, fapte, atitudini față de alți oameni. În ultimul caz, motivele și emoțiile care-l determină pe copil să se comporte într-un fel sau altul, nu întotdeauna pot fi ușor stabilite, fapte ce poate duce la interpretări greșite sau superficiale a cauzelor unor sau altor fapte comise de copii.

Astfel, unii educatori îi socot închiși în sine, izolați pe copiii, care refuză să participe la activitățile în comun, iar pe cei tăcuți, care nu-i împiedică pe pedagogi în activitatea lor îi consideră drept copii la care totul e în regulă, se dezvoltă normal e.t.c., și adesea nu încearcă să le descifreze comportamentul, ci îi lasă, pur și simplu, în pace.

Educatorul care cunoaște slab particularitățile de dezvoltare afectivă a copiilor, va cădea în formalism, dacă le va cere în mod categoric să fie ascultători, în timp ce acela care știe să le dirijeze corect emoțiile și sentimentele, va obține succese mari în educația lor.

Prin urmare, educatorul trebuie să stabilească relații judicioase cu părinții pentru a furniza date necesare privind condițiile de dezvoltare a lor în familie.

Educatorul se va interesa cine dintre membrii familiei îi acordă copilului atenție; cu ce se îmbogățește el spiritual, educativ în rezultatul comunicării cu persoanele apropiate; de la cine așteaptă să fie compătimit, când are vre-un insucces, necaz pe suflet; cui i se adresează mai des după sfat, ajutor, pe cine îl roagă să-i citească povești, să-i explice, să-i povestească ceva, să se plimbe.

După ce a făcut cunoștință mai în de aproape cu familiile discipolilor săi, educatorul cu mult tact le va atrage atenția asupra neajunsurilor fizice ale copiilor lor, dacă acestea există. Îi va îndruma cum trebuie să procedeze, pentru ca copiii lor să aibă o motricitate bine dezvoltată; îi va sfătui să se adreseze neîntârziat logopedului în cazul în care va remarca la copiii lor anumite defecte de articulație, ce n-ar putea fi corectate decât cu ajutorul medicului specialist. Se știe că defectele de vorbire mai grave fac dificilă comunicarea copilului cu colegii săi și favorizează dezvoltarea comportamentului izolat. Se are în vedere tulburarea afectivă ce constă în ruperea contactului psihic cu lumea înconjurătoare și trăirea exersivă a vieții interioare.

În astfel de cazuri nu trebuie să ne bazuim pe afirmațiile părinților că defectele de vorbire dispar de la sine după o anumită vârstă. Cu atât mai mult, că și după dispariția defectelor respective la unii copii persistă deformările caracteriale dobândite, în special tendința pronunțată spre izolare și nu întotdeauna pot fi corectate.

Educatorul trebuie să acorde în permanență o atenție deosebită particularităților dezvoltării neuro-psihice și afective a copiilor. Același lucru trebuie să-l facă și părinții sub îndrumarea competentă și tacticoasă a pedagogului față de copii.

Părinții care-și apreciază și își recompensează în chip exagerat copiii nu dau dovadă întotdeauna de același zel, când e vorba să le corecteze cusurile, cum pot fi și unele fizice, de exemplu: strabismul, defectele de articulație și de motricitate etc. Defectele de acest gen îi dezavantajează pe copiii respectivi în fața celorlalți colegi, iar vorbirea prost articulată și greu înțeleasă de sămașii lor, îi împiedică să stabilească relații interpersonale cu aceștia.

Copilul întâmpină dificultăți în stabilirea contactelor cu sămașii și în cazul când părinții lui sunt persoane nu prea comunicative. Firește că copilul îi poate înlocui uneori

mamei o societate oricât de interesantă; ea simte o plăcere deosebită să-și petreacă timpul liber împreună cu el, îl distrează, spunându-i povești, îl învață câte ceva și crede sincer că îi poate substitui întru totul contactul cu alți copii.

Ținând cont de toate acestea, educatorul va atrage părinților atenția, că trebuie, dimpotrivă, să-și stimuleze copilul la stabilirea contactelor cu covârșnicii lui, întrucât numai în cadrul colectivului, preșcolarii pot avea condiții optime pentru formarea deprinderilor de a comunica între ei.

Străduindu-se să le atragă părinților atenția asupra faptului că copilul lor întâmpină dificultăți în stabilirea contactului cu covârșnicii, educatorul nu rareori remarcă semne mai mult sau mai puțin accentuate de închidere în sine. Pe unii dintre ei nu-i interesează decât cercul restrâns al familiei proprii și al familiilor rudelor lor. De aici și slaba dezvoltare a trebuinței de a comunica, prezentă la acești copii. Există și un alt tip de părinți, mult mai închiși, care sunt preocupați de chestiunile, interesele, trăirile lor personale. Aceștia nu acordă, de obicei, atenție celorlalți membri ai familiei lor, nu-și exprimă în nici un fel atitudinea afectivă față de copii. De aceea copiilor acestor familii le este caracteristică, de regulă, o oarecare răceală în relațiile cu alte persoane, imposibilitatea de a-și manifesta sentimentele față de sămași, precum și de a răspunde afectiv la semnele afecțiunii lor.

În urma discuției cu părinții unor copii, închiși în sine, educatorul va constata că, în unele cazuri, comunicarea deficitară a acestor copii cu sămașii lor este determinată de atitudinea greșită a părinților față de persoanele din jur, precum și de modalitățile de exprimare a atitudinii respective.

Întrucât apreciază unilateral pe cei din jur, inclusiv pe colegii copilului lor, acești părinți ajung uneori să disprețuiască și asemenea calități umane, cum sunt: bunătatea, onestitatea, comunicativitatea, sensibilitatea sufletească ș.a. În rezultat copiii lor se „molipsească” de această atitudine afectivă condamnată și încep s-o manifeste tot mai consecvent. Ei întâmpină pe an ce trece tot mai multe greutăți în ce privește înțelegerea semenilor și nu-și pot dezvolta trăsăturile sociale ale personalității.

Oricare ar fi contextul vieții lor, copiii sunt supuși unor influențe multiple care acționează în direcții diferite sau chiar în sens opus. De aceea e necesar ca familia să fie larg deschisă influențelor exterioare, nu pentru a primi „indicațiile” unui stat, ci pentru a contribui la progresul comunității în care este încadrată și pentru a primi în schimb suportul și ajutorul pe care este îndreptățită să le primească.

Dezvoltarea socială a copiilor poate fi înfăptuită cu adevărat numai prin contactul emoțional cu adulții. Dezvoltarea armonioasă a copilului mic și starea sa emoțională pozitivă depind direct de calitatea comunicării lui cu persoanele apropiate din mediul familial. Iar aceasta, la rândul ei, influențează dezvoltarea relațiilor reciproce dintre copil și sămașii săi [2, p. 71].

Observările efectuate asupra comportării copiilor în perioada primei copilării au evidențiat o oarecare stabilitate a anumitor manifestări emoționale. Odată fixate, ele încep să contribuie la apariția unor forme de comportare relativ stabile, care constituie, după opinia lui L. I. Bojovici „baza de formare a caracterului copilului” [3, p. 45]. Astfel, trăirea bucuriei, caracteristică copilului, se fixează în anumite condiții, transformându-se în trăsătura de caracter, denumită dragoste de viață; iar excitabilitatea crescută, iritabilitatea pronunțată pot duce la constituirea unei asemenea trăsături de caracter, cum este

impulsivitatea, care, dacă nu este corectată în perioada copilăriei, devine ulterior o serioasă piedică în calea comunicării copilului cu cei din jur.

Colaborând cu părinții, educatorul își poate da ușor seama că până și familiile reușite, adică cele în care domnește înțelegerea, dragostea reciprocă, și copiilor li se acordă multă atenție, au nevoie de sfaturile calificate ale pedagogilor, de un sincer schimb de păreri cu el asupra caracterului, deprinderilor, comportării copiilor.

Este necesar să li se demonstreze părinților că dezvoltarea sentimentelor copilului nu trebuie să decurgă pe o cale spontană. Această cale este determinată de înrăuirile lor educative asupra copilului și că ele depind de orientările valorice ale familiei, de stilul relațiilor reciproce și de atitudinea părinților față de persoanele din jur.

Conlucrând cu familia, educatorul le va propune părinților să urmeze următoarele principii:

- să studieze personalitatea copilului, pentru a-i cunoaște perfect atât trăsăturile pozitive, cât și pe cele negative;
- să-i asigure o dezvoltare armonioasă și multilaterală – fizică, morală, intelectuală, estetică;
- să țină mereu cont de faptul că dezvoltarea plină a copilului nu e posibilă fără educarea sistematică a emoțiilor și sentimentelor lui [1, p. 58].

Pornind de la problema de cercetare ce ține de parteneriatul instituției de educație timpurie cu familiile din care provin copiii cu deficiențe afective, am inițiat o activitate experimentală.

La etapa inițială a experimentului am propus părinților un chestionar pentru a furniza datele necesare privind condițiile de dezvoltare de care beneficiază copiii la domiciliu. Părinții au răspuns la următoarele întrebări:

- Vă ocupați de educația copilului Dvs?
- Cum credeți, vă reușește educația copilului?
- La copilul Dvs. sunt educate așa calități ca: bunătatea, compasiunea, respectul?
- E în stare să compătimizească persoanele apropiate?
- Cum se manifestă această calitate?
- Ce relații există între Dvs. și copil?
- Ce îl bucură pe copilul Dvs, ce îi provoacă amărăciunea, nemulțumirea?
- Ce fel de emoții încearcă în timpul jocurilor și cum le manifestă?
- E în stare să-și apere interesele în fața părinților, fraților și surorilor, în fața sămașilor?
- În ce mod își apără interesele?

Răspunzând la prima întrebare din 23 de părinți, 11 au menționat că se ocupă de educația copilului; 6 părinți (tați) au indicat că se ocupă de la caz la caz. Ceilalți 6 părinți au indicat că copiii lor se află toată ziua la grădiniță și sunt mulțumiți de educația lor.

La întrebarea a doua 12 părinți sunt de părerea că le reușește educația; 7 părinți nu sunt siguri că le reușește educația, fiindcă observă la copiii lor unele trăsături negative de caracter (neascultare, furie, indignare, frică etc.); ceilalți 4 părinți s-au destăinuit că nu le reușește educația copilului și sunt nevoiți să aplice pedeapsa.

Majoritatea părinților au indicat că la copiii lor sunt educate calitățile umane, ca: bunătatea, compasiunea, respectul; sunt în stare să compătimizească persoanele apropiate; calitatea respectivă se manifestă prin emoții de jale, plâns, sărut etc.

Răspunzând la întrebarea „Ce relații există între Dvs. și copil?”, o bună parte din părinți au menționat că relațiile sunt bune, bazate pe dragoste și încredere reciprocă; unii părinți (4 tați) sunt de părerea că relațiile sunt tensionate, fiindcă copiii lor sunt agresivi, uneori închiși în sine, foarte frecvent își manifestă nemulțumirea prin capricii pasive și chiar încăpățănare.

La întrebarea „Ce îl bucură pe copilul Dvs. și ce îi provoacă amărăciunea, nemulțumirea?”, 4 părinți au menționat că pe copiii lor îi bucură faptul atunci când ei nu pleacă la grădiniță; se plimbă numai cu mama, se joacă singuri cu jucăriile lor preferate; 3 părinți au indicat că copiii lor foarte frecvent sunt nemulțumiți când lor li se face observație, manifestând nemulțumirea prin plâns îndelungat, țipete, strigăte.

La întrebarea „Ce fel de emoții încearcă copilul în timpul jocului și cum le manifestă?”, o bună parte din părinți (16 persoane) nu au dat răspuns, iar 4 părinți au menționat că regretă că copiii lor nu doresc să se joace, necătând la faptul că au foarte multe jucării.

Din răspunsurile părinților la ultimele două întrebări ale chestionarului, am constatat că în majoritatea familiilor copiii lor sunt în stare să-și apere interesele în fața părinților, fraților și surorilor, iar în fața sămașilor nu. Părinții au indicat că copiii încă nu sunt în stare să aducă argumente în sprijinul lor, caută să obțină acest lucru fie cu rugăminți sau cu lacrimi.

Analiza răspunsurilor părinților la întrebările chestionarului ne-a dat posibilitate să constatăm că nu în toate familiile predomină o atmosferă liniștită, calmă, bazată pe stimă și respect reciproc. Unii părinți sunt preocupați de interesele, trăirile lor personale și nu acordă atenție cuvenită copilului, nu-și exprimă în nici un fel atitudinea afectivă față de el. Deci, este necesară studierea tuturor posibilităților care vor contribui la conlucrarea educatorului cu familiile din care provin copii cu deficiențe afective și crearea la maximum a condițiilor favorabile pentru procesul educațional în scopul depășirii greșelilor în educație, comise de părinți.

În scopul îndrumării părinților în vederea exercitării acțiunilor educative, s-a stabilit o linie comună evitând contrazicerile în acțiunea de influențare educativă. În desfășurarea parteneriatului pedagogic cu părinții s-au practicat consultații, convorbiri individuale în scopul menținerii experienței pozitive de educație și stilul relațiilor reciproce în familie, de asemenea acordându-le ajutor părinților pentru a folosi just metodele de influență asupra copiilor.

Activitatea cu părinții ce s-a realizat a purtat un caracter multiaspectual. Astfel, în decursul anului s-a inițiat clubul părinților, urmărind scopul de a dezvolta abilitățile de a interacționa și empatiza cu propriii copii.

Obiective specifice:

- Îmbunătățirea relațiilor de consiliere și relaționare cu familia, în deosebi cu familiile din care provin copiii cu deficiențe afective;
- Schimbarea mentalității tradiționale în legătură cu poziția copilului în familie;
- Dezvoltarea unor atitudini stimulative și suportive în rândul părinților;
- Promovarea principiilor democratice în relația părinte-copil;
- Dezvoltarea la părinți a unor abilități de care au nevoie pentru a influența pozitiv comportamentul copiilor.

Un subiect foarte important care a fost în centrul discuției cu părinții a fost „Pedeapsa în familie”.

În discuție cu părinții întrebarea care a apărut de la bun început a fost formulată astfel: „Cum să se procedeze pentru ca pedeapsa să își atingă scopul?”. Scopul fiind evident – îndreptarea greșelii.

Primul aspect asupra căruia am dorit să ne oprim a fost acela al raportului copilului cu greșala.

I-am convins pe părinți că este necesar ca pedeapsa să fie însoțită de explicarea greșelii. Dacă vom pedepsi copilul fără să-i arătăm în prealabil unde a greșit, în așa fel încât el să fie convins, că a greșit, scopul pedepsei va fi în bună parte compromis. Desigur, nu negăm că pot exista cazuri în care părinții să pedepsească pripit, fără o informare prealabilă suficientă, astfel că efectul va fi altul decât cel scontat.

Le-am explicat părinților că e necesar să fie întrebat cu răbdare copilul asupra motivelor care l-au determinat să acționeze greșit, urmând ca apoi să i se explice de ce și unde a greșit. Acesta e primul caz. Frecvent poate fi și al doilea caz, în care copilul să nu judece, fie și greșit, asupra acțiunii sale, ci să acționeze pur și simplu din spirit de imitație pentru a nu fi mai prejos decât alții mai mari care procedează la fel. Se cere intervenția explicabilă pentru a lămuri copilul asupra valorii morale pe care a încălcat-o.

În discuție cu părinții s-a ajuns la un numitor comun: punctul de plecare al pedepsei trebuie să fie explicația. Și aici punem accent pe o dublă explicație: explicația dată de copil asupra motivelor acțiunii greșite; explicația dată de părinte asupra a ceea ce este greșit în explicația copilului despre acțiunea greșită.

În concluzie, părinții au fost atenționați să rețină pentru activitatea cotidiană următoarele momente:

- pedeapsa să nu se aplice fără explicarea greșelii săvârșite și a urmărilor ei posibile;
- nici o greșeală să nu rămână nepedepsită;
- în pedepse să se evite orice abuz;
- pedeapsa să fie eficientă, ceea ce impune să se țină seama de modul în care reacționează fiecare copil la o pedeapsă sau alta;
- pe cât posibil, accentul să se mute pe pedepse stimulative; constructive, în care copilul să fie obligat și chiar să se oblige singur la îndeplinirea unor lucrări necesare lui sau în familie;
- părinții să adopte o poziție comună atunci când copilul trebuie pedepsit.

Activitatea cu subiectul „Să devenim părinți responsabili de soarta copiilor noștri” a venit în sprijinul părinților în vederea conștientizării responsabilității pe care le au față de copil în momente decisive lor privind viitoarea carieră și a dezvoltării unor practice educaționale adecvate.

Activitatea respectivă a urmărit scopul ca prin strategiile didactice interactive își propun sprijinirea socio-educativă a părinților în vederea îmbunătățirii relațiilor părinte-copil și a celei grădiniță-familie, precum și în vederea prevenirii situațiilor de criză în procesul decizional al copiilor preșcolari.

Obiective:

- Dezvoltarea unor atitudini pozitive și a unor percepții sociale corecte la părinți față de problemele educației juste a copiilor;
- Conștientizarea relațiilor de parteneriat dintre familie și instituția de educație timpurie.

Etape în derularea ședințelor:

Etapa întâi: informarea privind oferta de servicii de consiliere a părinților: depistarea în colaborare cu managerii și cadrele didactice a familiilor interesate să participe.

Etapa a doua: întâlniri efective cu părinții.

În concluzie, vom menționa următoarele: în colaborare strânsă cu familia pot fi soluționate cu succes sarcinile privind educația copiilor cu deficiențe afective.

Referințele bibliografice:

1. CUZNEȚOV, L. *Etica educației familiale*. Chișinău: ASEM, 2000. 297 p. ISBN 9975-75-068-0
2. PALADI, G. et al. *Familia: Probleme sociale, demografice și psihologice*. Chișinău, 2005. 231 p. ISBN 9975-62-138-4
3. БОЖОВИЧ, Л.И. *Личность и ее формирование в детском возрасте*. Москва: Просвещение, 1968. 464 с.